

Bahse konu altı bölüm şunlardır (parantez içerisindeki kısımlarda başlıca teşvik ve destek alanları belirtilmiştir):

- 1 **Kültür ve Kimlik:** Aynı Olmakla Birlikte Farklı! (*Kimlik gelişiminin desteklenmesi*).
- 2 **Göç Hikâyeleri:** Sınıfımızdaki Dünya (*Biyografik öğrenim*).
- 3 **Dillerimiz:** Birden fazla Dil Konuşuyoruz! (*Çok dilliliğin bir kaynak olduğu bilincinin geliştirilmesi*).
- 4 **Kültürlerarası İletişim – İnsanların Birbiriyle İyi Geçinmesi** (*İletişim becerisi*).
- 5 **Çatışmalar:** Birlikte Çözüm Aramak (*Çatışma yönetimi ve çatışmaları çözme becerisi*).
- 6 **Demokrasi ve Çocuk Hakları:** Biz De Varız! (*Adalet anlayışı, demokrasi kavramı*).

Bu konuların büyük bir kısmı öğrencilerin kişisel deneyimlerini, yaşantılarını ve hayata bakış açılarını esas almaktadır. Bu hususların derslerde işlenmesi öğretmenin hassas yaklaşımı ve ketumiyeti ile güven ve kabullenme tarafından biçimlendirilmiş bir sınıf ortamı gerektirmektedir. Bu önemli koşullar yerine getirilmediği takdirde öğrencilerin kendilerini derse açmaması ve yukarıda bahsedilen hedeflere ulaşmaması veya sadece kısmen ulaşılması riski yüksek olur.

3. Ana Dil Derslerinde Beceri Odaklı Yaklaşım

Çağdaş eğitim biliminde önemli bir prensip teşkil eden beceri odaklı yaklaşım ilkesi “Temel İlkeler ve Yaklaşımlar” başlıklı el kitabının 2’nci, 5’inci ve 9’uncu bölümlerinde ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. El kitabımızın konusu bakımından merkezi bir öneme sahip olan üç beceri bulunmaktadır:

- a) Kabul etme becerisiyle genişletilmiş olan *algılama becerisi*: Burada söz konusu olan husus, kişinin harici ve dâhili dünyayı tüm duyularla algılamasına, içsel imgeler geliştirmesine ve kendisini iletişim süreçlerinin bir parçası olarak algılamasına yönelik duysal-duygusal becerisinin bilişsel gelişimidir. Öğrencilerin duyguları ve öğrenme biçimleri ciddiye alınmakta ve kabul edilmektedir.

- b) *Düşünme becerisi* çerçevesinde söz konusu olan husus, dil veya soyutlaştırıcı kavramlar yardımıyla büyük kapsamlı bağlamlar tesis etmeye, sorunsallaştırmaya ve üzerinde düşünmeye yönelik bilişsel becerinin geliştirilmesidir.

- c) (İletişimsel) *Eylem becerisi* çerçevesinde söz konusu olan mesele, kişilerin algılanan ve üzerinde düşünülen hususları iletişimsel eylemler vasıtasıyla kendi yaşam dünyalarında ifade etmeleridir. Bu suretle kişiler yaşadığı dünyaya nüfuz edebilir, yeni ifade biçimleri ve yeni eylem perspektifleri geliştirebilirler.

Holzbrecher (1999/2009; kaynakçaya bakınız) kültürlerarası yeterliliklerde söz konusu olan hususun, çocuk ve gençlerin öz yeterlilik deneyimi edinebilmeleri amacıyla öznel düzlem ile yaşam dünyası ve toplumsal hayatı ihtiva eden düzlemi birbiriyle ilişkilendirmek olduğunu ifade etmektedir. Yeni algılama, düşünme ve eylem modellerinin geliştirilmesini mümkün kılan husus bu dördüncü kategoridir.

4. Yaşam Dünyası Kavramının Esas Alınması

Eğitim bilimi ile okullardaki derslerin öğrencilerin gerçek yaşam koşullarını esas almasının ne kadar önemli olduğu husus “Temel İlkeler ve Yaklaşımlar” başlıklı el kitabının, başta 5 A.4 ve 3 A.2.3 sayılı bölümleri olmak üzere birçok yerinde irdelenmiştir. Elbette ki gerçek yaşam dünyasının esas alınması prensibi, bilhassa kültürlerarasılık ve kültürlerarası yeterlilikler bakımından da başlıca bir rol oynamaktadır. Bu husus çok kültürlü toplumun dilsel boyutları için de geçerlidir: Çok dillilik - çeşitli diller içerisinde, bu dillerle birlikte ve diller arasında sürdürülen yaşam – üzerinde durulması ve takdir edilmesi gereken yaşanılan bir gerçekliktir (Bu konuda “Dillerimiz” başlıklı 3’üncü bölümü inceleyiniz).

Ana dil dersine katılan çocuklar, kendi yaşam dünyalarının birer öznesi olarak her zaman bir toplumun da üyesidirler. Bu çocuklar toplumun birer üyesi olarak da öznel bir düzlemde, yaşadıkları koşullar düzleminde ve toplumsal bir düzlemde hareket etmektedir. Birçok kültürlerarası uyuma ve etkileşim durumu ile söz konusu düzlemler birbiriyle ilişki içerisinde bulunmaktadır. Bu durumlar kültürlerarası öğrenmeyi, kimlik süreçleriyle yüzleşmeyi ve toplumsal çerçeve koşullarını gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda da insanların kendilerini eylem kabiliyetine ve öz yeterliliğe sahip olan özneler olarak tecrübe etmesini mümkün kılmaktadır. Bu önemli ilke aşağıdaki bölümde ayrıntılı bir şekilde izah edilecektir.

Öznelerin ve yaşam dünyalarının esas alınması

Çocuklar ve gençler farklı bağlam ve ortamlarda hareket etmektedir: Ailede, okulda, boş zamanlarında, akrabalar arasında, komşularla birlikte, akranlarıyla (arkadaş çevresi) vs. Bu sosyal bağlamların her biri, kendi değer ve normlarına sahip olan küçük bir yaşam dünyası teşkil etmektedir. Eğitim bilimsel bir ilke olarak yaşam dünyasının esas alınması demek, çocuğun önbilgileri, görüşleri, çeşitli rolleri ve içsel imgeleriyle birlikte mevcut zaman ve mekân içerisinde bir özne olarak esas alınması demektir.

Çocuklar kendilerini eylem kabiliyetine ve öz yeterliliğe sahip olan özneler olarak algılayabilmesi, kendileri ve yaşam dünyalarının biçimlendirilmesiyle ilgili sorumluluk üstlenebilmeleri için, kendi kimlikleri ile kendilerine ve başkalarına ilişkin tasavvurlarıyla yüzleşmek zorundadır. Bu çerçevede kendilerine ve başkalarına yönelik algılama becerisi ile iç dirençlere ve başka meydan okumalara ilişkin bir duyarlılık geliştirmelidirler. Yaşam dünyasının esas alınması aynı zamanda da çocukların ve gençlerin yakın çevrelerinde birer aktör olarak zamansal, mekânsal ve sosyal olarak yapılandırılmış olan yaşam dünyalarını esas alan tecrübeler edinmesi anlamına gelmektedir. Ana dil derslerine katılan öğrenciler ile yapılan çalışmalarda ise en az iki türlü kültürel ve etnik arka plan dikkate alınmalıdır. Bunlar: göç ülkesinin arka planı ile köken ülkenin arka planıdır. Göç ülkesine ilişkin kültürel ve etnik koşullar mekânsal olarak erişilebilir mesafededir. Köken ülkedeki yaşam dünyası ise potansiyel olarak erişilebilir bir menzilde bulunmaktadır. Zira öğrenciler köken ülke de, örneğin oradaki akrabalarının yanında, kaynak olarak yararlanabilecekleri deneyimler edinebileceklerinden eminler.

Yaşam dünyası kavramı mekânsal boyutun yanında bir de zamansal boyuta sahiptir. Bu çerçevede iki husus arasında fark gözetilmelidir, bunlar a) öznel, an itibarıyla yaşanan algılar ve edinilen deneyimler ile b) daha büyük, tarihsel köklere sahip toplumsal yapılar sosyal bakımdan entegrasyondur. Yaşam dünyasını esas alan bir ders bu bağlamda her iki boyutla da ilişkili olup, biyografik öğrenim ilkesine dayanmaktadır. Böyle bir ders çerçevesinde, şimdiki zamanda tecrübe edinilen öz yeterliliğin bireye, gelecekte de eylem kabiliyetine sahip olabilmek ve kimlik tasavvurlarını gerçekleştirebilmek için perspektifler açması hususu ciddiye alınmaktadır. Yaşam dünyaları aynı zamanda tarihsel kökleri bulunan alanlar meydana getirdiği için, geçmişle bağlantılı biyografik göç deneyimleri, yeterlilikler ve kaynaklar da içerirler. Bunlar, erken yaşta edinilen deneyimlerin önemli birer kaynak teşkil ettiğine ilişkin olarak çocuklarda bilinç oluşmasını sağladıkları için çocukların öz yeterliliklerini geliştirebilir.

Yaşam dünyası kavramı çerçevesinde mekânsal ve zamansal boyutun yanında üçüncü bir boyut olarak bir de sosyal boyut mevcuttur. Sosyal boyut sayesinde çocuklar her sosyal yaşam dünyasında, gerçekliği yorumlama ve bu gerçeklik içerisinde uygun biçimde davranma imkânı tanıyan bir etkileşim sistemi içerisinde

de entegre olmuş demektir. Çocuklar her sosyal yaşam dünyasında farklı bir bilgi birikimine, farklı yorumlama modellerine ve çoğu zaman spesifik dilsel alışkanlıklara sahip olup, eylem ve etkileşim durumlarında bunlardan yararlanmaktadır. İsviçre'de yaşayan Türk kökenli ana dil dersi öğrencileri bu manada örneğin sadece (homojen olduğu varsayılan) Türk ve İsviçreli kültürüne sahip olmakla kalmayıp, ayrıca aile kültürüne, okul kültürüne, spesifik bir Türk-İsviçreli göç kültürüne, dil ve akran kültürüne, boş zaman kültürüne, yemek kültürüne, müzik kültürüne vs. kültürlerle sahiptir. Söz konusu sosyal yaşam dünyalarında geçerli olan farklı değerler ve normlar kısmen de olsa birbiriyle çalışmakta ve birbirlerini göreceleştirmektedir. Farklı yorumlama ve eylem biçimlerine sahip olan farklı yaşam dünyalarının birbiriyle çatışması sonucunda ortaya çoğu zaman gerginlikler de çıkabilmektedir. Örn. ebeveynler hala köken ülkenin değerler sistemini yoğun biçimde esas alırken, çocuklarının göç ülkesindeki arkadaşlarından öğrendikleri normları temsil etmelerinden kaynaklanan çatışmalar klasiktir.

Ana dil dersinin bu çerçevede önemli bir arabuluculuk rolünü üstlenmesi öngörülmekte ve gerekmektedir. Ana dil dersinin bunu gerçekleştirmesi, kültürlerarasılık prensibini esas alması ve gerek öğrencilerin muhtelif yaşam dünyalarını gerekse bu yaşam dünyaları içerisinde ve arasında gerçekleşen yönelimleri ciddiye alması ve üzerinde durmasıyla mümkündür. Bu suretle yeni eylem olanakları ve perspektifleri geliştirilebilir, çocukların ve gençlerin kendi hayatlarının tasarımcıları olarak sahip oldukları kimlik ve oynadıkları rol itibarıyla güçlendirilebilir.